

AZERBAJCAN MUHACERET EDEBİYATINDA KUZEY KIBRIS OLAYLARI

The Reflection of North Cyprus Events in Azerbaijan Migration Literature

Dr. Nikpur CABBARLI *

ÖZ

1960'lı yılların başlarından itibaren Kıbrıs Türklerinin problemi Türkiye kamuoyunun dikkatini çekmiş, bu konu devletin dış politikasında önemli yer tutmuştur. Şöyle ki; Kıbrıs'ın bağımsız devlet ilan edilmesi ile (1960) adanın Türk nüfuzunun facialı günleri başlamış, onlara Yunan-Rum devleti tarafından baskı yapılmış ve soykırıma maruz bırakılmışlardır. Ne Birleşmiş Milletler Örgütü'nün barışçı misyonu ne de Türk hükümetinin diplomatik çabaları Yunan-Rum toplumunun saldırısını engelleyememiştir. Yalnız 1974 yılı Temmuz ayında halkın sebatlı talebi ile adaya çıkarılan Türk Askerî birlikleri burada katliama son vermeyi başarmış ve asayiş sağlamışlardır.

Bu makalede Azerbaycan'ın ünlü muhacir yazarlarından olan Abay Dağlı'nın (1906-1989) "Albay" (1975) piyesinde (3 perde, 7 sahne) bu olaylar gerçeğe uygun bir şekilde işlenmiştir. Yazarın Kuzey Kıbrıs'da şehit olan Albay İbrahim Karaoğlanoğlu'nun ve tüm Türk şehitlerinin aziz ruhlarına ithaf ettiği bu piyes, Türkiye Genelkurmay Başkanlığı tarafından gençlerin askerî yurtseverlik eğitimi için önemli bir kaynak olarak değerlendirilerek yayımlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Azerbaycan, Kuzey Kıbrıs olayları, muhaceret edebiyatı, Albay piyesi, Yürü şiiri.

ABSTRACT

From the beginning of the 1960th problem of the Cyprus Turks, has been in the centre of attention of Turkey community and this has taken important place in the foreign policy of the state. With declaring Cyprus as an independent state (1960), the tragic days of the Turkish population of the island began, they have been put to torture and genocide by Greek community. Neither peace aim mission of United Nations, nor diplomatic efforts of the Turkish government can prevent the aggression of Greek community. Only in July 1974 with persistent demand of people in order to prevent Turkish genocide and put an end to execution, Turkish military contingent were brought to the island and tranquility has been established.

In the article, the reflection of those events in Azerbaijan migration literature are considered on the basis of Abay Daghly's play "Albay" and Alazan Baijan's poem "Yürü", both work immortalizing the history of the North Cyprus events are valued as useful source for patriotic upbringing of young generation, and as a literary-artistic pattern of the idea of unity and brotherhood of Turkic people.

Key Words: Azerbaijan; North Cyprus events; migration literature; play "Albay"; poem "Yürü"

* Azerbaycan Milli İlimler Akademisi Nizami Edebiyat Enstitüsü Başkan Yardımcısı, Bakû, Azerbaycan

Giriş

Piyes, bir bölümde Türk ordusunun “*Annem beni yetiştirdi...*” marşını söylemesi ile başlıyor. Türk askerlerinin söylediği bu marşın sedaları tümüyle Türk Silahlı Kuvvetleri’nin yüksek savaş ruhunu, tüm Türk kamuoyunun Kıbrıslı soydaşlarına yardım azmini anlatırcasına yükseliyor. Yunanlıların, Kuzey Kıbrıs’ta yaptıkları akıl almaz vahşilikler, Türkiye’nin her yerinde tepkiyle karşılanmış, insanları hiddetlendirmiştir. Ülkenin farklı yerlerinde yaşayan gençler Kıbrıs’a gönüllü asker olarak gitmek için orduya başvurmuşlardır. Türk ordusuna alınan ve Kıbrıs’a gönüllü olarak gitmek isteyen askerlerin bir kısmı Albay İbrahim Karaoğlanoğlu’nun emrine gönderilmiştir.

Yazar, Albay karakterinde vatansever ve kültürlü bir Türk subayının imgesini yaratmıştır. Albay’ın piyesin 1. sahnesinde yanındaki Yüzbaşı ve Teğmenlere yönelik söyledikleri, onun savaşa gidecek askerlerin yani Türk’ün şanlı tarihine, millî ve manevî değerlerine sadakat ruhuyla eğitilmesine büyük önem verdiğini gösteriyor:

Ruhen beslenirse erođlu erler,
Daima sağlanır büyük zaferler.
Şanlı Harbiyede aldık bu dersi
Ruhlarla birleşir silahın sesi.

Ordu bu kudretle kazanır harbi,
Erlerin dilinde bir yemin gibi
“Annem beni...” sesi yükselecektir,
Silahlar bununla seslenecektir.

Kıbrıs’a doğru hücum emri verilince Albay, alayı ile birlikte savaş alanına doğru ilerler ve 1. perdenin 3. sahnesinden başlayarak yazar, olayları Kıbrıs cephesine yönlendirir. Yazar, piyesin ilk cephe sahnesinden, Yunan-Rum birliklerinin Türklere karşı tarihi geçmişe dayanan düşmanlıklarını, nefretlerini onların kendi dili ile açıklar. Yunanlı albayın, elindeki tabancayı oynatarak alaycı bir tavırla söyledikleri, onun Türklere karşı her türlü gaddarlığa, kan davasına hazır olduğunu tüm çıplaklığıyla sergiler:

Elimde silahım, karşımda düşman,
Şu eski düşmana yoktur bir aman.

Bana ilkokuldan bu ders verilmiş,
Şimdi görürler ki, intikam neymiş.

(Bir an sağa doğru nefretle bakarak)
Her şeyi ezecek ve geçeceğiz,
Daima kan döküp, kan içeceğiz.

Anadolu İstiklal Savaşı'na ithaf edilmiş diğer eserlerinde olduğu gibi, bu piyesde de A. Dağlı, Yunan asker ve subaylarının soygunculuğunu, acımasız davranışlarını onların kendi karakteri gibi gösteriyor. Piyeste tasvir edilen katliam sahnesi ise Yunanlı askerlerin insana yakışmayan özelliklerini bir daha ortaya koyuyor. Şöyle ki; Yunanlı albayın emriyle çocuklar, kadınlar, yaşlılar sıraya dizilerek yalnız Türk oldukları için kurşuna diziliyorlar. Yunanlı albayın şeytanî kahkahaları katledilecek kadın ve çocukların tüyler ürperten feryadına karışarak akıl almaz bir görüntü yaratıyor.

Kıbrıs'a giren Türk ordusu, burada Yunanlıların yaptığı vahşiliklerin, halka yapılan vahşetin tanığı oluyor. Karşılaştıkları dehşetli sahneler soydaşlarını askerî tecavüzdən, soykırımından kurtarmaya gelmiş Türk askerlerinin intikam hissini kabartıyor. Onlar cephede kahramanca savaşıyor, düşmana ağır darbeler indiriyor, bu arada kendileri de şehit veriyorlar. Yazar, Albay İbrahim Karaoğlanoğlu'nu daima cephede, savaş meydanındaki olayların merkezinde göstererek yetenekli, yılmaz bir komutan imgesini çizmeyi başarıyor.

Eser, Türk kamuoyunun Kıbrıs olaylarına gösterdiği dikkatin, yavru vatandaki soydaşlarıyla dayanışmanın, onların yardımına yetişen Türk askerlerine verdiği manevî desteğin de önemini belirtmektedir.

A. Dağlı, Türk halkının Kıbrıs olaylarına münasebetini kendi eserine yansıtmak için oldukça enteresan ve farklı bir yöntem kullanıyor. Şair, piyesin 3. perdesinin 1. sahnesinde Kıbrıs'ta savaşan Türk askerlerinin evlerinden, ailelerinden mektup aldıkları bir sahneyi canlandırıyor. Mektup yazan babalar, anneler, büyük babalar, amcalar, savaş içindeki askerlerin sözlüleri, Türk Mehmetçığı'ni zafere şahlandırıyor, Kıbrıs Türklerini hakları için "ya gazi, ya şehit" olana kadar savaşımaya çağırıyor:

1. Er- Babam yazıyor:
Kovanımda bal oğlum.
Telli sazı çal, oğlum.
Yavru vatanım, diye
Kıbrısımı al, oğlum.

2. Er - Annem yazıyor:
Şerbeti koydum tasa,
Kalbimde yok bir tasa.
Her kesin kurbanı var,
Oğlum kurban Kıbrıs'a.

3. Er - Dedem yazıyor:
Ocağında isim var,
Ne derdim, ne yasım var.
Dilimde hak duası,
Kalbimde Kıbrısım var.

4. Er - Amcam yazıyor:
Kutlu olur bayramlar,
Suyum durulup, damlar.
Anayurdumdan sana,
Kıbrısıma selamlar.

5. Er - Sevgilim yazıyor:
Konuşursun, coşarsın,
Irmak olup, taşarsın
Sen benimle ve bir de,
Kıbrısım ile yaşarsın.

Bu samimi mısralar Anadolu Türkünün, her türlü baskılara, saldırılara maruz kalmış Kıbrıs Türkünün acısını, işkencesini kendi acısı, üzüntüsü gibi kavradığını ve soydaşlarının kurtuluşu için her türlü fedakârlığa hazır olduğunu göstermektedir. Albay İbrahim Karaoğlanoğlu'nun ve onun gibi kahraman Türk asker ve subaylarının Kuzey Kıbrıs'taki askeri operasyonlarda şehit olması bunu bir daha ispatlıyor.

Yazara göre, Kıbrıs Türkleri soykırımdan kurtuluşları ve sakin, huzurlu hayata dönmelerinden dolayı Anadolu kardeşlerine minnettar olmalı, yavru vatanı -yeşil adayı- kendi kanının son damlasına kadar koruyan Türk Mehmetçği'nin hatırasını her zaman yüreklerinde taşımalarıdır.

Yazarlık yönünden bazı kusurlarına rağmen, A. Dağlı'nın "Albay" piyesi Kuzey Kıbrıs olaylarının tarihini yaşatan bir eser olarak gençlerin vatanseverlik, askerî yurtseverlik eğitimi açısından faydalı bir kaynaktır.

Türkiye ordusunun 1974 yılı Temmuz ayında Kuzey Kıbrıs'taki zaferi ve binlerce Kıbrıs Türkü'nün soykırım tehlikesinden kurtuluşu, Azerbaycan muhaceret şiirinin ünlü temsilcilerinden olan Alazan Baycan'ı (1913-1989) da çoştürmüştür. Zaten hassas bir insan olan, kalbinde tüm esir Türk halklarının acısını, dertlerini taşıyan şair, o günlerde kaleme aldığı "Yürü" adlı şiirinde bu zaferden duyduğu sevinci anlatıyor, Türk askerlerinin yiğitliğine olan hayranlığını şu dizelerle dile getiriyordu:

Sığmıyor sevincim bütün cihana,
Ordumuz Kıbrıs'a gökten indiler.
Türke yağı, dönük, alçak Yunana,
Yeter bu vahşilik, yeter dediler.

...Yürü! Göz bebegim, Türkün askeri,
Kaldır haksızlığı, hoş düzen yarat.
Yürü, Alp Arslanım yiğit erleri,
Haini, zalimi o yerlerden at.

Millet arkandadır, yürü, aslanım
Kuvvet de, akıl da, hak da sendedir.
Gönlüm coşa geldi, ağrımı alım,**
Azadlık ümidi şimdi bendedir

Unutma, Doğuda, dağlar ardında,
Orda da ezilen kardaşların var.
Yürek ver, umut ver, acı onlara,
Sözün geçer senin, adın-sanın var.

Şiirden de anlaşıldığı gibi 1974 yılının Kuzey Kıbrıs olayları, A. Baycan'ın kalbinde, vatanı Azerbaycan'ın da esaretten kurtuluşuna olan inancını daha da kuvvetlendirmiştir. Muhacir şair o zamanlar Türk dünyasının tek bağımsız devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'nden "Azerbaycan davası"na da manevî destek bekliyor. Bu istek ve inanç tüm vatansever Azerbaycanlıların, kardeş ülkeye duydukları sonsuz sevgi ve güvenden kaynaklanıyordu.

** Kurban olayım.

Sonuç

Azerbaycan'ın muhacir söz ustaları Kuzey Kıbrıs'ı da kendi vatanlarının bir parçası saymış, Kıbrıs Türklerini kendi kardeşleri gibi görerek onların, içinde buldukları kanlı, acı, korku dolu olayları yakından izlemekle kalmayıp bu olaylara açık münasebetlerini de bildirmiş, 1974 Kıbrıs Kutlu Barış Harekâtı konusunda kaleme aldıkları eserlerle, bir taraftan, Kıbrıslı soydaşlarına manevî destek vermiş, diğer taraftan Türk halkının birlik ve kardeşlik düşüncesini savunmuşlardır.

KAYNAKÇA

DAĞLI, Abay, Albay, İstanbul, 1975.

BAYCAN, Alazan, "Yürü", Gönül Sazından, Ankara, 1983.